

УДК: 336.71.009.12(477)

Аналіз конкурентного середовища банківської системи України

Анализ конкурентной среды банковской системы Украины

Analysis of competitive environment of the banking system of Ukraine

Мірошніченко Олеся Володимирівна

Асистент кафедри банківської справи УАБС НБУ

Анотація

Автор досліджує динаміку розвитку банківської системи України. У статті проаналізовані умови конкурентного середовища та виявлені основні тенденції розвитку конкуренції банківського сектору економіки України.

Summary

The author investigates dynamics of development of banking system of Ukraine. In the article the condition of the competitive environment is analysed and revealed the basic tendencies of development of competitiveness of banks.

Аннотация

Автор исследует динамику развития банковской системы Украины. В статье проанализированы условия конкурентной среды и выявлены основные тенденции развития конкуренции банковского сектора экономики Украины.

Ключові слова: конкуренція, конкурентне середовище, конкурентні переваги, конкурентоспроможність банківської системи.

Постановка проблеми. Розвиток України неминуче підвищує відкритість національної економіки, ступінь її інтегрованості до європейського та світового простору. Створення належної бази для набуття Україною повноправного членства в ЄС, вступ до Світової організації торгівлі є одним із головних завдань сучасного етапу. За цих умов забезпечення реальної конкуренції потребує невідкладних заходів щодо підвищення конкурентоспроможності банківської системи України. З огляду на вищенаведене, розраховувати на успіх у ринкових перетвореннях можна лише за умов забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів та послуг, зокрема банківських [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку банківської системи в контексті посилення конкуренції на ринку банківських послуг, управління банками в умовах конкурентної боротьби в наукових дослідженнях розроблена недостатньо. Такі науковці і практики, як В.С. Стельмах, А.О.Єпіфанов, І.В. Сало, Т.І. Гончарук, О.І.Кіреєв, Ю.О. Заруба, Т.Д. Гірченко, В.А. Павлова, І.П. Волощук, та інші в своїх публікаціях висвітлюють сутність банківської конкуренції, оцінку і стратегічні підходи до конкурентоспроможності банків, вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на банківську діяльність [1, 2, 3, 4, 5, 7].

Формулювання цілей статті. Для розвитку банківського сектора забезпечення конкурентоспроможності банків має велике значення - переконує світовий досвід. Будь-яка банківська установа і банківський сектор кожної країни в своїй діяльності мають враховувати конкуренцію. Стратегія конкуренції повинна забезпечувати міцний фундамент результативності роботи банку. Виходячи з цього, сьогодні існує об'єктивна потреба в поглибленні наукових досліджень конкуренції на ринку банківських послуг і конкурентоспроможності банківського сектора України.

Викладення основного матеріалу. Часто вживаною стала фраза, що банки – це кровоносна система економіки. З цим твердженням важко сперечатися. Стабільність у банківській сфері дуже важлива не тільки для розвитку вітчизняного підприємства, якнайшвидшого становлення ринкових відносин в Україні, але й для максимально можливого залучення іноземних кредитів в Україну.

Значення банківської системи для розвитку економіки важко переоцінити, оскільки банки відіграють важливу роль в забезпеченні грошового обігу, в переміщенні капіталів, у наданні можливостей промисловим, комерційним підприємствам для розвитку, в накопиченні збережень населення з метою розквіту економіки [1].

Кількісно цей сектор народногосподарського комплексу розвинутий досить добре. На 01.12.2006 року банківська система України нараховувала 191 банк. Серед них: 133 (70% від загальної кількості) – акціонерні товариства (91 – відкриті, 42 – закриті, 2 – державні), 34 (18%) – товариства з обмеженою відповідальністю [8]. В цілому ретроспективний кількісний аналіз вітчизняної банківської системи наведений на рис 1.

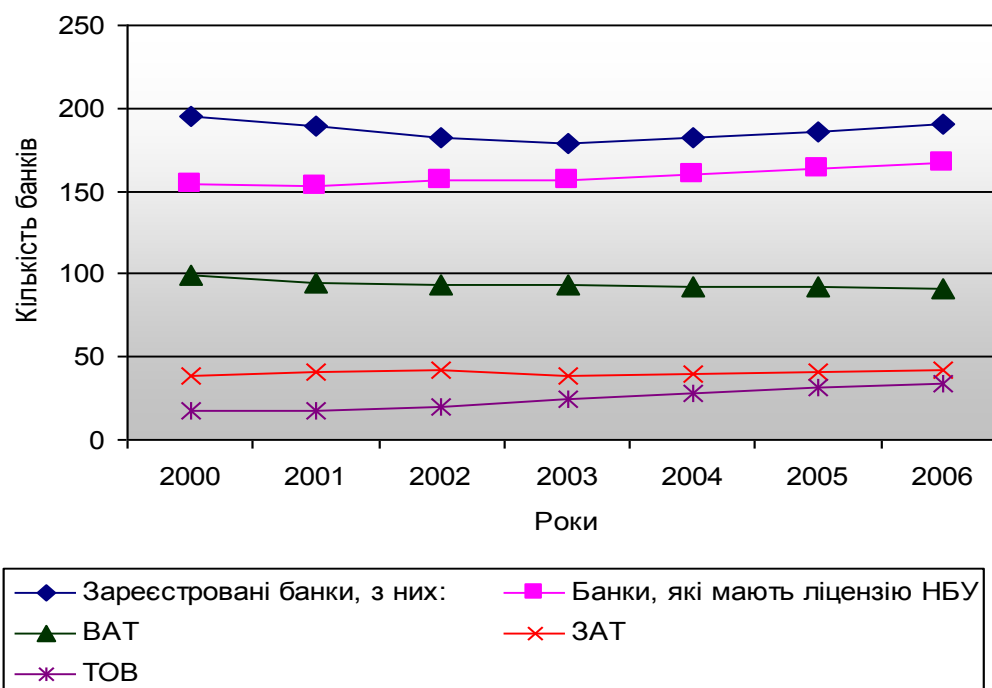

Рис. 1. Динаміка розвитку банківської системи України

Слід відмітити, що спостерігається поступове зменшення кількості суб'єктів банківського ринка, відбувається зникнення найменш успішних банків, які не витримують умов конкурентної боротьби. Під терміном «зникнення» при цьому розуміється не лише традиційне банкрутство, але й злиття та поглинання малих банків їх крупними конкурентами. Дана тенденція є одною з причин того, що ефективні банки не лише зберігають своє домінуюче положення, але й збільшують свою фінансову міцність. Про це свідчить динаміка статутного капіталу вітчизняних банків (рис. 2).

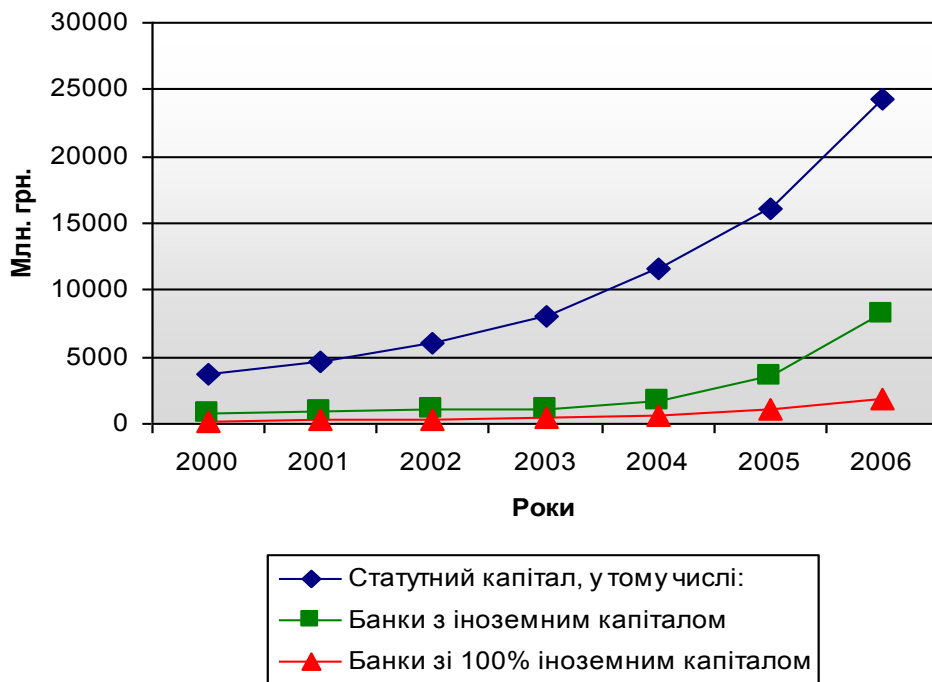

Рис. 2. Динаміка статутного капіталу банків України

Крім того, виявилась тенденція росту кількості банків з іноземним капіталом. Станом на 01.12.2006 року в Україні діяли 32 банків за участю іноземного капіталу (11 з них - зі 100% іноземним капіталом), тоді як всього в країні діяло 191 банків. При цьому частка іноземного капіталу в загальній сумі капіталу українських банків становить 34%, тоді як на початку 2006 року вона складала 22% [8]. Іноземні інвестиції в банківській системі важливі з точки зору надходжень додаткових фінансових ресурсів, нових банківських технологій, підтримки належної конкуренції між банками тощо. Все це виправдано, коли вже склалася національна банківська система, що спирається на власну ресурсну базу, і коли витримана оптимальна міра присутності іноземного капіталу. Однак, відомо, що рівень монетизації економіки України (близько 40% від ВВП) є значно нижчим від країн з розвинутою економікою, де цей показник наближається до розміру ВВП, або навіть перевищує його. Значно меншим є і сам розмір ВВП нашої країни. В умовах, коли ці показники не є співставимими, прихід в Україну іноземних філій, діяльність яких буде регулюватися розміром капіталу материнського банку, поставить філії в заздалегідь більш вигідне становище при неможливості зі сторони українських

резидентів скласти їм адекватну конкуренцію. Нерівні конкурентні умови складуться і на ринку залучення кредитних ресурсів та інвестицій. Зрозуміло, що філії іноземних банків матимуть значно більший доступ до дешевих та довгих ресурсів ніж національні банки, які навіть за найкращих умов організації їх діяльності не зможуть отримати кредитний рейтинг вищий, ніж суверенний рейтинг України. За цих умов порушується принцип "рівних конкурентних можливостей", який є базовим при формуванні і функціонуванні ринкової економіки.

Варто зазначити, що зменшення кількості банків супроводжується збільшенням сукупного статутного капіталу банківської системи України, що є свідченням значних темпів росту капіталу, яким володіє середній український банк. З 2000 року статутний капітал збільшився більш ніж у 6 разів та станом на 01.12.2006 року складав 24302 млн. грн. [8]. Але у банківській системі України виділилась група великих банків (ПриватБанк, Аваль, Промінвестбанк, УкрСиббанк, Укрексімбанк, Ощадний банк, Укрсоцбанк, Райффайзенбанк Україна, Надра, Фінанси та кредит, Брокбізнесбанк, Укрпромбанк), які у сумі володіють майже половиною (43%) власного капіталу банківської системи України. Таке співвідношення нерівномірності, коли меншість володіє більшістю ресурсів, знаходить своє відображення в усіх аспектах діяльності банківської системи.

Тенденції росту обсягів банківських ринків знаходять своє відображення також в динаміці відсоткових ставок на фінансовому ринку України (рис. 3).

Спостерігається зниження ціни на товар, який є невід'ємним атрибутом та об'єктом здійснення банківських послуг у їх традиційному вигляді, - відсоткових ставок на гроші [8]. При цьому зниження спостерігається не лише на ринку національної валюти, але й при торгівлі іноземною валютою, що свідчить про істотні економічні перетворення в економіці України та її банківського сектору зокрема, а не про тимчасові кон'юнктурні коливання попиту та інфляційних очікувань. На користь перспективності розвитку банківського ринку свідчить також зменшення спреда (різниця між

відсотковими ставками за кредитами та депозитами) при торгівлі як в національній, так і в іноземній валютах.

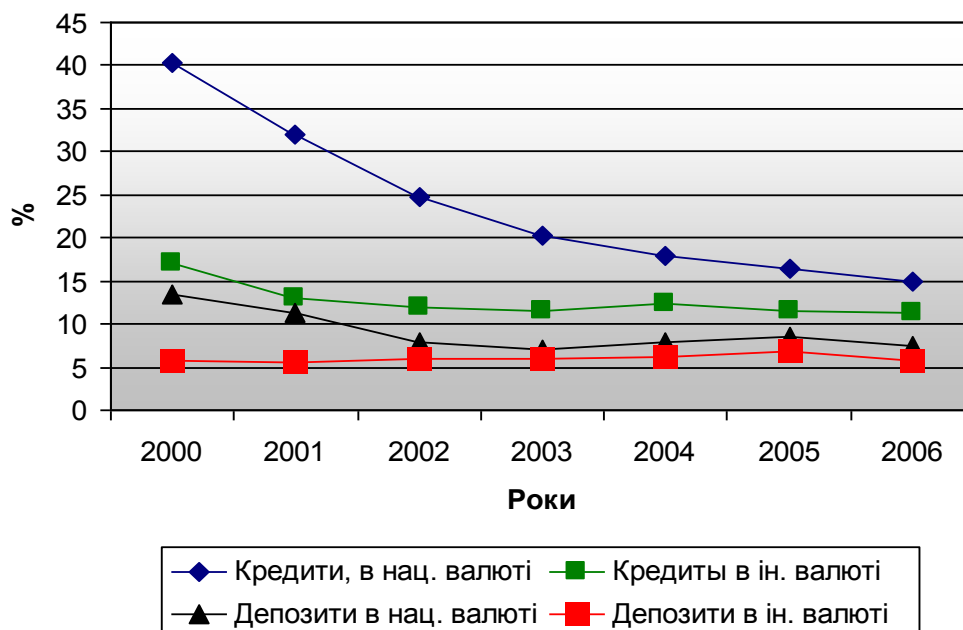

Рис. 3. Динаміка відсоткових ставок на фінансовому ринку України

Висновки. В цілому, серед основних тенденцій розвитку банківської системи України можна виділити наступні:

- інтенсивна концентрація капіталу;
- зменшення кількості учасників разом зі збільшенням валових показників діяльності банків;
- поліпшення фінансового стану та розширення капітальної бази банків;
- збільшення темпів кредитування всіх категорій позичальників на фоні стабілізації тенденції до зниження кредитних ризиків;
- стабілізація зростання попиту на банківські послуги та поліпшення фінансового стану клієнтів.

Виявлені позитивні тенденції сприяють виникненню і негативного фактора: привабливість вітчизняної банківської системи стимулює появлення нових суб'єктів конкуренції не лише національного походження, а й проникнення на вітчизняний ринок іноземних банків, з якими конкурувати вітчизняним банкам досить складно.

Список використаної літератури

1. Волощук І.П. Управління конкурентоспроможністю банків в умовах трансформаційної економіки: Автореф. канд. економ. наук .Спец. 08.04.01 / МАУП. – Київ, 2002. – 23 с.
2. Гірченко Т.Д., Кузнецова А.Я. Управління конкурентоспроможністю банківської системи України // Вісник Української академії банківської справи (укр.).- 2006.- № 1.- С.43-49.
3. Гончарук Т.І. Методологія конкурентоспроможності: досвід теорії та теорія досвіду // Вісник Української академії банківської справи.- 2005.- № 2.- С.3-10.
4. Кіреєв О., Заруба Ю. Підвищення конкурентоспроможності банку: стратегічний підхід // Вісник НБУ. – 2003. – № 11. – С. 24-27.
5. Контроль: інспектування, аудит, банківський нагляд: Монографія / В.С.Стельмах, А.О.Єпіфанов, І.В.Сало, М.А.Єпіфанова. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 342 с.
6. Комплексна програма розвитку банківської системи України на 2003-2005 рр. // <https://www.bank.gov.ua>.
7. Павлова В.А. Конкуренція і конкурентоспроможність у механізмі сучасного економічного розвитку // Вісник Української академії банківської справи.- 2005.- № 2.- С.10-15.
8. www.bank.gov.ua.